

pyrkii tarkastelemaan liikkeitä tuoreella otteella tuoden samalla uusia näkökulmia sosiaalisten liikkeiden tutkimukseen.

Della Porta aloittaa johdannon väitteellä, että sosiaalisten liikkeiden tutkimus on jo pitkään jättänyt huomioimatta ne syyt, jotka johtavat tyytymättömyyteen ja konflikteihin. Sen sijaan tutkimus on keskittynyt sosiaalisten liikkeiden resurssien tutkimiseen. Usein tutkimuksen kohteena ovat olleet liikkeet, joilla esimerkiksi poliittista tukea riittää. Siksi tässä kirjassa keskitytään erityisesti ruohonjuuritason liikkeisiin, jotka syntyivät kesän 2015 aikana tukemaan pakolaisia matkalla halki Euroopan. Della Porta kutsuu näitä kiistanalaisiksi liikkeiksi, sillä monet syntyivät vähillä resursseilla ja epäsuotuisissa poliittisissa olosuhteissa. Kesän 2015 mobilisaatioissa yhdistyivät della Portan mukaan solidaarisuus ja vastarinta. Hän muistuttaa, että pelkkä rajojen yli liikkuminen voidaan nähdä vastarintana.

Kirjan lähtökohtana on siis ymmärtää siirtolaisten liikkuvuus jo itsessään ”kansalaisuustekona” (Nielsen (toim.), *Acts of citizenship*, Zed Books, 2008). Kirjoittajat asettuvat siten tutkimustraditioon, jossa kansalaisuus ymmärretään aktiivisena ja yljäräisena, ei vain tietyn kansallisvaltion passina tai saavutettuina oikeuksina. Niin kansalaiset kuin nekin ihmiset, joilla

ei ole kansalaisen asemaa, voivat tehdä kansalaisuustekoja: vaatia tunnustusta ja oikeuksia esimerkiksi vastarinnan, performanssin tai protestin keinoin. Yhdeksi kirjan päätavoitteeksi della Porta nimeää pyrkimyksen ymmärtää, kuinka siirtolaiset haalivat käyttöönsä resursseja. Keskiössä ovat siirtolaisten kohtaamat poliittiset mahdollisuudet ja rajoitukset sekä heidän kykynsä haastaa niitä käyttämällä oikeuttaan liikkua.

Teoksen kirjoittajat yhdistävät sosiaalisten liikkeiden tutkimuksen näkökulmia siirtolaisuustutkimuksesta ja kriittisestä kansalaisuustutkimuksesta tuttuun käsitteistöön. Sosiaalisten liikkeiden tutkimus on perinteisesti korostanut niiden poliittisten olosuhteiden merkityksiä, jotka mahdollistavat kansanliikkeiden toiminnan. Tässä valtion ja markkinatalouden väliset suhteet ovat usein jääneet tarkastelun ulkopuolelle, kun taas siirtolaisuustutkimuksessa kapitalismin rooli on otettu paremmin huomioon.

Kirja on siis pyrkimys kuroa umpeen näkökulmien ero poliittisten mahdollisuuksien tarkastelun ja laajempien kapitalistisen yhteiskunnan muutosten tarkastelun välillä. Kesän 2015 liikehdintä tulee ymmärtää osana niin sanottua uusliberalismin kriisiä, joka on vaikuttanut siihen, minkälaiseksi eurooppalaiset maahanmuutto-

Solidaarisuus ja vastarinta “turvapaikkakriisissä”: Uusien sosiaalisten liikkeiden jäljillä.

Donatella della Porta (toim.): *Solidarity Mobilizations in the “Refugee Crisis”: Contentious Moves*. Palgrave MacMillan, 2018, 364 s. ISBN 978-3-319-71751-7.

Donatella della Portan toimittama teos *Solidarity Mobilizations in the “Refugee Crisis”* kokoaa yhteen tutkimuksia uusista kansanliikkeistä, joita syntyi ympäri Eurooppaa kesän 2015 “turvapaikkakriisin” myötä. Näistä mobilisaatioista, kuten Refugees Welcome liikkeestä eri muodoissaan, on syntynyt kiinnostavaa tutkimusta viime vuosina. Kirja

politiikat ja siirtolaisten mahdollisuudet ovat muodostuneet.

Della Portan mukaan uusliberalismin kriisi ja siitä johtuva maahanmuuttopolitiikan kiristyminen muodostavat kontekstin, jossa teoksen tarkastelemat liikehdinnät ovat syntyneet. Siirtolaisia tukevien mobilisaatioiden yhteen nivoutumat vasemmistolaisen uusliberalismin vastaisen liikkeen kanssa nostetaan esiin. Kapitalismi ja rajajärjestelmät tuottavat paperittomuutta ja halpaa työvoimaa, mikä osaltaan vaikuttaa muuttoliikkeeseen.

Kirjan empiirisissä luvuissa keskitytään enimmäkseen paikallisen siirtolaisia tukevan kansalaistoiminnan tarkasteluun. Niissä kartoitetaan erilaisin menetelmin ruohonjuuritason solidaarisuusliikkeitä, joita ilmeni Euroopassa pakolaisten reittien varrella. Tapaustutkimukset sisältävät näiden mobilisaatioiden kuvauksia esimerkiksi tyypillisistä saapumispisteistä, kuten Turkista, Kreikasta ja Etelä-Euroopasta, sekä Balkanin reitin varrelta, ja suosituimmista kohdemaista, kuten Saksasta ja Ruotsista. Kirjan kymmenen empiiristä artikkelia kattavat maantieteellisesti suuren osan Eurooppaa. Enemmistö kirjan luvuista tarkastelee siirtolaismyönteistä solidaarisuustoimintaa, mutta myös maahanmuuttovastaisille liikkeille annetaan huomiota kahdessa viimeisessä luvussa.

Varsinaista pakolaisten itsensä mobilisoimaa aktivismia ja protesteja käsitellään lähinnä teorian tasolla. Suurin osa tutkimusten aineistoista sisältää haastatteluja ja havainnointia paikallisten toimijoiden kanssa. Mukaan olisi hyvin sopinut myös empiriaa, jossa näkökulma olisi ensisijaisesti siirtolaisten toiminnassa. Toki on muistettava, että näissä mobilisaatioissa toimitaan usein niin, että valtaväestö, entiset muuttajat ja uudet tulijat mobilisoituvat yhdessä, eikä eron tekoa ryhmien välille olekaan välttämättä hedelmällistä tehdä. Kirjan yhdeksi päämääräksi kuitenkin nimetään pyrkimys ymmärtää pakolaisten itsensä haltuun ottamat mahdollisuudet. Tutkimuksiin olisi voinut sisällyttää myös sellaisia protesteja ja muita kansalaisuustekoa, jotka eivät ole syntyneet paikallisten aktivistien tukemina.

Monet vuoden 2015 ”kriisistä” kumpuavat tekstit herkästi keskittyvät siihen, mikä on ainakin näennäisesti uutta ja unohtavat, että suuria muuttoliikkeitä, siirtolaisten oikeuksia puolustavia kansanliikkeitä ja vastarintaa on ollut ennenkin. Tässä teoksessa ei tehdä niin, vaan ymmärretään tutkittavat ilmiöt osana pitkäaikaista kamppailua siirtolaisten oikeuksista. Niin johdannossa kuin monessa empiirisessä luvussakin kyllä annetaan huomio sille,

mikä on poikkeuksellista juuri tässä kyseisessä historiallisessa tilanteessa. Samalla liitetään uudet solidaarisuuden muodot osaksi jatkuvaa kapitalistisen yhteiskunnan muutosta sekä olemassa olevien sosiaalisten liikkeiden jatkumoa. Monet ruohonjuuritason liikkeet, jotka aktivoituivat ”kriisin” myötä puolustamaan turvapaikanhakijoiden oikeuksia, ovat olleet olemassa jo pitkään.

On kuitenkin huomionarvoista, että ”turvapaikkakriisin” myötä syntyneet protestit ja liikkeet mobilisoivat ennennäkemättömällä tavalla myös uusia ihmisiä ja yhteisöjä. Tätä selitetään empiirisissä luvuissa muun muassa kriisipuheen ja media-kuvastojen herättämällä emootioilla. Valtiollisten toimijoiden kyvyttömyydestä johtuva humanitaarisen kriisin näkyvyys myös konkretisoi tulijoiden hädän. Monet heräsivät toimimaan, kun esimerkiksi talviöitä ulkosalla viettäviä turvapaikanhakijoita vailla kunnollista vaatetusta ilmaantui kotikulmille.

Kriisipuheen, emootioiden ja mobilisaation välisiä yhteyksiä tarkastelee muun muassa Jochen Kleres luvussa kahdeksan, jossa hän vertailee Saksassa ja Ruotsissa syntyneitä liikkeitä. Kumpikin olivat monelle turvapaikanhakijalle päämäärämaita, ja kummasakin syntyi samankaltaisia

mobilisaatioita. Useimmiten ne keskittyivät perustarpeiden täyttämiseen, kuten vaatetus- tai lakiapuun. Nämä liikkeet olivat uusia tulokkaita pakolaisia tukevien kollektiivien kentällä, jossa on toiminut jo useita vuosia erilaisia kirkon ja muiden toimijoiden hankkeita.

Haastatteluaineiston kautta Kleres tarkastelee ja vertailee näiden mobilisaatioiden emotionaalista pohjaa. Hänen viitekehyksessään erotetaan toisistaan sääli, myötätunto ja poliittinen solidaarisuus tunteina, joiden kautta ymmärretään toisten kärsimys. Hannah Arendtiin viitaten hän muotoilee, että sääli ja myötätunto epäpolitisivat kansalaistoimintaa, jota solidaarisuus sen sijaan politisoi. Tästä lähtökohdasta pohditaan, missä määrin liikkeet ovat poliittisia tai epäpoliittisia eli toisin sanoen poliittista aktivismia vai humanitaarisuutta. Molemmissa maissa oli vallalla vahva pakolaiskriisin diskurssi, mikä oli Kleresin mukaan tärkeä tekijä emotionaalisen reaktion synnyssä sekä toimintaan ryhtymisessä. Saman voisi yleistää koskemaan muutakin Eurooppaa: kriisipuheella oikeutetaan rajoja sulkevaa politiikkaa, mutta se myös aktivoi kansalaisia toimimaan pakolaisten puolesta.

Kirja on monipuolinen ja tuore tilannekuva hetkestä euroop-

palaisessa siirtolaisuuden historiassa sekä kuvaus siirtolaisia tukevien solidaarisuusliikkeiden taustoista ja ominaispiirteistä. Sosiaalisten liikkeiden tutkimuksen näkökulmien yhdistäminen siirtolaisuustutkimuksen ja kriittisen kansalaisuustutkimuksen käsitteistöön on perusteltu teoreettinen lähestymistapa. Empiirisiin tapaustutkimuksiin keskittyvä kokoelma tarjoaa ajankohdasta luettavaa ”turvapaikkakriisistä”. Samalla se toimii yleisluontoisena lukupakettina kansanliikkeistä, rajoista ja kansalaisuudesta kiinnostuneelle lukijalle.

Paula Merikoski